

ЧИНГИЗ АЙТМАТОВ ВОЙНИШКО СИНЧЕ

Превод от руски: Марияна Димитрова, 1976

chitanka.info

То видя баща си за пръв път на кино. Беше петгодишно хлапе.

Това стана в голямата бяла кошара, където всяка година стрижеха овците. Тази кошара, покрита с шифер, си стои и досега зад совхозното селище, край пътя, в подножието на планината.

То идваше тук тичешком с майка си Джеенгул, телефонистка в пощенското отделение на совхоза. Всяко лято, щом започнеше стриждбата, тя постъпваше като обща работничка в пункта за стригане. Взимаше си отпуската и полагащата ѝ се почивка за извънредно изработените дни и нощи, прекарани пред номератора по време на кампаниите по сеитбата и агненето на овците, и работеше тук до последния ден на стриждбата. Заплащането тук е на парче и човек може добре да припечели. А за нея, вдовица от войната, всяка копейка в повече е добре дошла! Макар семейството ѝ да не е голямо — тя и синът ѝ, — все пак си е семейство — трябва и гориво да се купи за зимата, и брашно, докато не е поскъпнало, трябва да се облекат двамата, да се обуят... Пък и малко ли други неща трябва.

Нямаше на кого да оставя сина си в къщи, затова го взимаше със себе си на работата. Тук, изцапан, но щастлив, той тичаше по цели дни между стригачите, овчарите и рунтавите овчарски кучета.

Пръв видя как в двора на кошарата пристигна подвижното кино и пръв се спусна да съобщи на всички за това толкова радостно събитие:

— Киното пристигна! Киното!

След работа, когато се стъмни, започнаха да прожектират филма. А дотогава той просто се умори да чака. Затова пък мъките му бяха възнаградени — филмът беше за войната. Върху бялото платно, окачено между двата стълба в края на кошарата, започна сражение, загърмяха изстрели, със свистене излитаха нагоре ракети, осветявайки до бяло разкъсваната от експлозии тъмнина и притисналите се до земята разузнавачи. После ракетите гаснеха и разузнавачите отново се втурваха напред. А картечниците тракаха в нощта така, че дъхът на момчето спираше. Това се казва война!

Настаниха се с майка му по-назад, върху балите вълна. Оттук се виждаше по-добре. Разбира се, на него му се искаше да седне на първия ред, до екрана, където се бяха настанили на пода дотичалите от совхоза деца. И понечи да хукне при тях, по майка му го дръпна:

— Стига, от сутрин до вечер тичаш, поседи при мене — и го взе в скута си.

Киноапаратът трака, войната продължава. Хората я следяха напрегнато. Майка му въздиша, понякога изплашено трепва и го притиска по-силно до себе си, когато танкът се цели право в тях. Някаква жена, която седи до тях на балите, постоянно цъка тъжно с език и мърмори:

— Боже мой, какво става, боже мой!

А той не се страхуваше много, напротив, даже му ставаше весело, когато падаха фашистите. А когато падаха нашите, му се струваше, че после пак ще станат.

Изобщо на война хората падат забавно. Също както и те, децата, когато си играят на война. Той също знае да пада така — все едно, че го спъват, както си тича. Наистина боли, като се удариш, но нищо, изправяш се, тръгваш отново в настъпление — и удареното се забравя. Тези не се изправят, а остават да лежат на земята като тъмни неподвижни купчинки. Той умееше да пада и другояче — като тези, които са ударени с куршум в корема. Те не падат изведнъж, а първо се хващат за корема, после се превиват и бавно се свличат на тревата, като изпускат оръжието си. После обявяваше, че не е убит и отново тръгваше да воюва. А тези не се изправяха.

Войната продължава. Киноапаратът трака. Сега на екрана се показват артилеристи. Под ураганния огън, сред взривове и дим, те влачат нагоре противотанковото оръдие за стрелба с право мерене. Бутат оръдието по склона на някакъв овраг. Склонът е дълъг и широк, закрива почти половината небе. И по този дълъг и широк склон, кипящ от черните взривове на снаряди, се движи малката група артилеристи. В тяхното движение, в целия им облик има нещо, което кара сърцето да тупти силно, преизпълнено с гордост, болка и очакване на нещо страшно и велико. Бяха шест-седем души. Дрехите на гърба им тлееха. Един от артилеристите не приличаше на руснак. Може би момчето нямаше да му обърне внимание, ако не беше майка му, която каза тихо:

— Виж, това е баща ти...

От тази минута той стана негов баща. И целият филм по-нататък беше за него, за баща му. Неговият баща се оказа съвсем млад като батковците от совхоза. Беше нисък, с кръгло лице и живи очи. Очите му святкаха злобно на почернялото от пръст и дим лице. Беше ловък и

стремителен като котка. Ето, той подпира с рамо колелото на оръдието, обръща се и вика на някого долу: „Снаряди! По-бързо!“ И гласът му се изгубва сред грохота на нова експлозия.

— Мамо, това баща ми ли е? — пита отново майка си Авалбек.

— Какво? — не го разбра тя. — Седи тихо, гледай.

— Ти нали каза, че това е баща ми?

— Да, разбира се, баща ти е. Само че не говори, не пречи на хората.

Защо тя каза така? Защо? Може би просто така, случайно, без да помисли, а може би се развълнува, спомни си за мъжа си. А той, глупчото, го взе за истина. И толкова се зарадва, развълнува се от тази неочаквана и непозната радост и като дете се изпълни с гордост за баща си, който е бил войник. Това се казва истински баща! Ето го баща му, а момчетата му се подиграват, че нямал баща. Нека да видят сега баща му, нека да го видят и овчарите! Тези овчари — скитници по планините — никога не разбират децата. Той им помага да вкарват стадата в двора на пункта за стригане, разгонва кучетата им, когато се сдавят, а те само го мъчат с разни въпроси. Де що мине овчар, все ще го попита:

— Ей, джигит, как се казваш?

— Авалбек.

— Чие момче си?

— Аз съм син на Токтосун!

Овчарите не разбират веднага за кого става дума и отново го запитват, като се навеждат от седлото:

— На Токтосун ли? На кой Токтосун?

— Аз съм син на Токтосун — повтаря Авалбек.

Майка му е казала да отговаря така, пък и сляпата му баба му е заръчвала да не забравя името на баща си. Колко пъти му е дърпала ушите за това. Опасна е...

— А-а, чакай, чакай, ти си син на телефонистката от пощата, нали?

— Не, аз съм син на Токтосун! — продължава той да държи на своето.

Тогава овчарите започват да се досещат каква е работата.

— Вярно, ти си син на Токтосун! Браво! Ние просто искахме да те изпитаме. Не се сърди, джигит, цяла година сме в планината, а вие

тук растете като трева, как да ви познае човек.

После те дълго разговарят помежду си за баща му. Спомнят си как е отишъл на фронта съвсем млад и много хора вече са го забравили. Добре, че е оставил син, а колко момчета заминаха ергени, та няма кой да носи сега името им!

От мига, в който майка му му пошепна: „Гледай, това е баща ти“, войникът на екрана бе станал негов баща. Момчето вече мислеше за него като за свой баща. Той наистина много приличаше на баща му от военната снимка — млад войник с пилотка, — снимката, която после увеличиха и окачиха в рамка със стъкло.

Авалбек гледаше сега към баща си с очите на син и в детската му душа се надигаше горещата вълна на неизпитана синовна обич и нежност. Баща му от екрана сякаш знаеше, че синът му го следи и като че ли искаше през краткия си живот във филма да се покаже такъв, та синът му вечно да го помни и вечно да се гордее с него — войника от войната. От този момент войната вече не изглеждаше на момчето забавна и нямаше нищо смешно в това как падаха хората. Войната стана по-сериозна, по-тревожна, по-страшна. За пръв път той изпита чувството на страх за близък човек, за човека, който винаги му е липсвал.

Киноапаратът трака. Войната продължава. Отпред се показват настъпващите танкове. Те се приближават страшно, като разкъсват земята с веригите си, въртят куполите и вървешком стрелят с оръдията. А нашите артилеристи с последни сили тикат нагоре оръдието. „Татко, по-бързо, по-бързо! Идват танкове! Танкове!“ — подканва синът баща си. Най-после нашите изтеглят оръдието, тикват го в храстите на лещака и започват да стрелят по танковете. А танковете стрелят срещу нашите. Танковете са много. Става страшно.

На сина се струва, че и той самият е там, до баща си, сред огъня и грохота на войната. Той радостно подскачаше на коленете на майка си, когато танковете пламваха сред черен дим, когато веригите им изхвъркваха от колелата, когато слепешката и злобно се въртяха на място. А когато нашите войници падаха до оръдието, утихваше, свиваше се на топка. А те оставаха все по-малко и по-малко... Майка му плачеше, лице го й беше мокро от сълзи и горещо.

Киноапаратът трака, войната продължава. Боят се разгаря с нова сила. Танковете се приближават все повече. Наведен до лафета, баща

му сърдито и силно вика нещо в слушалката на полевия телефон, но от грохота нищо не можеше да се разбере. Още един войник пада до оръдието, опитва се да стане, но не може и грохва на земята. Пръстта почернява от кръвта му. Ето останали са само двама — баща му и още един войник. Те дават още един изстрел, после още два поред. Но танковете напират. Още един снаряд падна до оръдието. Взрив. Огън и тъмнина. Сега от земята се надига само един — баща му. Той се спуска отново към оръдието. Сам го зарежда, сам го насочва. Това е последният изстрел. Нов взрив обгръща екрана. Оръдието на баща му е изкривено и отхвъркнало настрана. Но той самият е още жив. Бавно става от земята и тръгва срещу танка, целият обгорял, дрехите му — димящи парцали. В ръката си е стиснал граната. Вече нищо не вижда и не чува. Събрал е последни сили.

— Стой, няма да те пусна! — Баща му замахва с гранатата и застива за миг в тази поза, с изкривено от омраза и болка лице.

Майка му толкова силно му стисна ръката, че дъхът му спря. Искаше му се да се отскубне и да се спусне към баща си, но от дулото на танка блисна дълъг картечен ред и баща му падна като подсечено дърво. Търколи се на земята, опита се да стане и отново падна възник, разперил широко ръце...

Киноапаратът млъкна, войната прекъсна. Това беше краят на тази част. Киномеханикът включи осветлението, за да зареди отново лентата.

Когато в кошарата светна, всички зажумяха и замигаха с очи, връщайки се от света на киното, от войната, в реалния живот. В този момент момчето се смъкна от вълнените бали с ликуващ вик:

— Момчета, това е баща ми! Видяхте ли? Убитият беше баща ми...

Никой не очакваше такова нещо и никой не можеше да се досети какво бе станало. А момчето тичаше с тържествуващ вик към екрана, където на първите редове седяха приятелите му — тяхното мнение беше най-важно за него. За момент в кошарата настъпи странна, неловка тишина. Хората все още не разбираха нелепия смисъл на радостта на този малък човек, който никога по-рано не беше виждал баща си. Никой нищо не разбираше, всички мълчаха смутено и вдигаха рамене. Киномеханикът изпусна празната кутия от лентата. Тя звънна и се търкулна, като се раздели на две половини. Но никой не обърна

внимание на това, пък и самият киномеханик не се спусна да я вдигне. А то, войнишкото синче, синът на загиналия войник, продължаваше да уверява всички:

— Нали видяхте, това е баща ми!... Него убиха! — повтаряше той и колкото по-продължително мълчаха хората, толкова повече той се възбуждаше, не можеше да разбере защо не се радват и те като него и не се гордеят с баща му.

Някой от големите недоволно изшътка:

— Ш-шт, престани, не говори така.

Но друг му възрази:

— Че какво? Баща му загина на фронта. Не е ли истина?

Тогаво момченцето на съседите му, което беше ученик, първо се реши да каже истината:

— Та това не е баща ти. Какво си се развикал? Съвсем не е твоят баща, а артист. Попитай чичото-механик.

Големите не смееха да лишат момчето от тази горчива и прекрасна илюзия, надяваха се, че пристигналият киномеханик ще каже простичко всичко както си е. Всички се обърнаха към него. Но и той си премълча. Завря се в апарата, уж много зает с нещо.

— Не, баща ми е, баща ми! — не млъкваше войнишкото синче.

— Какъв баща? Кой? — отново попита съседското момченце.

— Той вървеше с гранатата срещу танка. Не видя ли? Той падна ей така!

Момчето се просна на земята и се търкулна, показвайки как е паднал баща му. И го направи също както на филма. Лежеше пред екрана възник, с широко разперени ръце.

Зрителите неволно се разсмяха. А то лежеше като убито и не се смееше. Отново настъпи неловка тишина.

— Какво става, Джеенгул, къде гледаш? — каза с упрек една стара пастирка и всички видяха как майката, скръбна и сериозна, тръгна към сина си със сълзи на очи.

Тя вдигна сина си от земята.

— Стани, синко, да вървим! Това беше баща ти — тихо му каза тя и го изведе от кошарата.

Луната се беше издигнала вече високо. В тъмносинята нощна далечина се белееха планинските върхове, а долу степта лежеше огромна и непрогледна като вир...

И едва сега, за пръв път в живота си, той почувствува цялата горчивина на загубата. Изведнъж му стана нетърпимо обидно, тъжно и жално за баща му, убит в боя. Изведнъж му се дощя да прегърне майка си и да заплаче, и тя да плаче заедно с него. Но тя мълчеше. Мълчеше и той, стиснал юмруци и преглъщайки сълзите си.

Той не знаеше, че от този миг в него бе започнал да живее баща му, отдавна загинал във войната.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.